

NEDEN TARİH ÖĞRENİYORUZ? (WHY STUDY HISTORY?)

Yazan: Peter N. STEARNS*

Çeviren: Erkan DİNÇ**

Özet Yerine:

Tarih okumak, tarih öğrenmek ve tarih çalışmak yalnızca profesyonel ya da amatör tarihçiler veya tarih eğitimcilerinin ilgilendiği, üzerinde düşündüğü bir alan değildir ve belki de tarihsel zamanın hiçbir döneminde yalnızca belirtilen gruplara has bir konu olarak görülmemiştir. Çeşitli alanlarda çalışan entelektüeller ve özellikle de sosyologlar, siyaset bilimciler ve uygulayıcı kimliği ile siyasetçiler ve öğretim programlarını hazırlama görevini üstlenen eğitim bürokrasisinin çeşitli zamanlarda hangi tarih konularının, hangi amaçlar doğrultusunda öğretilmesi gerektiği üzerine düşünceler geliştirdiklerine tanık olunmaktadır. Tarih eğitimcisi Prof. Peter N. Stearns tarafından yazılan ve Amerikan Tarih Kurumu tarafından 1998 yılında yayımlanan bu makale, tarih çalışmanın ve tarih öğrenmenin neden önemli ve gerekli olduğunu kapsamlı bir şekilde tartışması yanında, bireye kazandıracığı beceri ve kapasiteleri de açıklaması bakımından önemlidir.

İnsanlar bugünde yaşar; gelecek için kaygı duyup, planlar yaparlar. Fakat tarih, geçmiş hakkında çalışma demektir. Bugünde yaşamının ve gelecekte neler olabileceği hakkında tahminlerde bulunmanın getirdiği baskılar, geçmişle ilgili düşünmenin ne işe yarayacağı sorusunu akla getirir. Okul programlarındaki tüm arzulanan ve elde hazır bulunan ders, konu ve bilgilere rağmen, birçok Amerikan eğitim programında olduğu gibi “neden hala *hatırı sayılır oranda bir tarihte* ısrar ediliyor?” ve “niçin birçok öğrenciyi ihtiyaç duyduklarından daha fazla tarih öğrenmeye yönlendiriyoruz?” soruları akla gelmektedir.

Programlarda yer alan her dersin bir gerekçesi olmalıdır. Söz konusu dersin savunucuları onun neden öğrenilmesi gerektiğini açıklamak durumundadır. En çok kabul gören dersler – ki tarih dersi kesinlikle onlardan biridir – insanların ilgisini çeken bilgiler ve düşünce şekilleri içerdiklerinden dolayı tercih edilirler. Fakat az sayıda kişi bu tür konu ve derslerden kendiliğinden uzaklaşırken; çoğunluk, “Bunları niçin öğrenmek zorundayız?”, “Amacımız nedir?” gibi sebeplerden dolayı tarih dersinden soğumaktadır.

Tarihçiler, kalp nakli ameliyatları yapmazlar, otoyol tasarımları geliştirmezler, ya da suçluları tutuklamazlar. Haklı olarak, eğitimin işe yarar amaçlara hizmet etmesinin beklendiği toplumlarda tarihin işlev ve fonksiyonlarının belirlenmesi mühendislik veya tıp gibi alanlardakinden çok daha zordur. Tarih gerçekten çok işe yarayan ve aslında vazgeçilmez olan bir

* Prof. Dr., George Mason University

** Yrd. Doç. Dr. Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

disiplindir. Fakat bir tarih çalışmasında ortaya konulanlar, diğer disiplinlere ait ürünler kadar elle tutulabilir veya somut olmayabilir.

Geçmişte tarihin ve tarih öğrenmenin gerekçesi olarak sunulan nedenlerin birçoğu artık kabul edilebilir değildir. Mesela tarihin eğitimdeki yerini günümüzde de korumasının sebeplerinden biri, eski liderlerin, bazı tarihsel olguları bilmenin eğitilmiş bir kişiyi, bir cahilden ayırt etmeye yaradığına inanmalarıdır. Normanların İngiltere'yi fetih tarihlerini (1066) ya da Darwin ile hemen hemen aynı dönemlerde Evrim Teorisini ortaya atan kişinin (Wallace) adını bilmek üstünlük olarak addediliyordu. Bu bilgilere sahip olan birinin Hukuk fakültesinde öğrenim görmek için daha iyi bir aday olduğu veya çalıştığı iş yerindeki yüksek makamı bu kişinin daha çok hak ettiği düşünülüyordu. Çin'den ABD'ye kadar birçok toplumda tarih bilgisi, bir görüntüleme aygıtı olarak kullanılmıştır ve bu alışkanlık bir dereceye kadar hala varlığını sürdürmektedir. Maalesef tarihin bu şekilde kullanılması düşüncesizce bir ezberi teşvik etmektedir ki bu, disiplinin gerçek ama aynı zamanda hiç de çekici olmayan bir özelliğidir.

Tarih, bireyler ve toplum için gerekli olduğu ve güzellikler barındırdığı için öğrenilmelidir. Çeşitli tarihsel yetenekleri ve tarihsel gerçekliği anlamının birçok yolu olduğu gibi, disiplinin gerçek işlevinin ne olduğunu tartışmanın değişik yolları vardır. Ama tarihin faydasına dair bütün tanımlamalar iki temel gerçekliğe dayanır.

Tarih İnsanları ve Toplumları Anlamamıza Yardım Eder

Tarih, insanların ve toplumların nasıl davrandıkları hakkında bizlere bilgiler sunan bir depo gibidir. Bir dizi bilim disiplininin teşebbüslerine rağmen insan ve toplumların neler yaptıklarını, nasıl davrandıklarını tamamıyla anlamak güçtür. Hâlihazırda sahip olunan verilere tamamıyla güvenmek, hiç gereği yok iken çabalarımızı boşa çıkarabilir. Tarihin sağladığı malzemeyi kullanmayan bir millet eğer barış halindeyse savaşı nasıl değerlendirebilir? Eğer geçmişteki tecrübeler hakkında bildiklerimizden faydalanmıyorsak dehayı, teknolojik yenilikleri ya da inançların aile yaşantısı üzerine etkisini nasıl anlayabiliriz? Bazı sosyal bilimciler, insan davranışları hakkında teori ve kanunlar formüle etme teşebbüsündedirler. İnsanların nasıl davrandıklarını teşhis etmek için yapılan deneyler gibi bazı sınırlı ve yapay durumlar dışında, söz konusu kaynaklar bile tarihsel bilgi ile ilintilidir. Genel seçimler, misyonerlik faaliyetleri veya askerî ittifaklar gibi bir toplumun temel işleyişiyle ilgili durumlar hassas deneyler gibi düzenlenemezler. Dolayısıyla mükemmel olmasa bile tarih bizim laboratuvarımız gibi; geçmişten kalan veriler de bizim karmaşık hemcinslerimizin neden toplumsal durumlarda belirli şekillerde davrandıkları hakkındaki kaçınılmaz sorunla ilgili hayati kanıtlar olarak iş görmelidir. Temel olarak bu bizim niçin tarihten uzak duramayacağımız anlamına gelmektedir: Tarih bize toplumların nasıl bir işleyişe sahip oldukları

hakkında kapsamlı ve açık esasları sunduğu gibi; insanların kendi yaşamlarını idame ettirebilmeleri noktasında ihtiyaç duydukları toplumsal işleyiş ile ilgili bir düşünce altyapısı da sağlamaktadır.

Tarih Değişimi ve İçinde Yaşadığımız Toplumun Bugüne Nasıl Geldiğini Anlamamıza Yardım Eder

Tarihin, çalışılması ve öğrenilmesi kaçınılmaz ders ya da disiplinlerden biri olduğuna dair ikinci gerçeklik, birincisi ile çok yakından ilişkilidir. Geçmiş, bugüne ve dolayısıyla da yarına neden olur. Amerikan Kongresi'nde bir partinin baskınlığına yönelik bir kayma, ergenlerde intihar oranı ile ilgili büyük bir değişme, Balkanlarda veya Ortadoğu'da savaş gibi şeylerin oluşumlarının arkasındaki nedenler hakkında düşündüğümüz zamanlarda hep daha önce şekillenmiş olan faktörleri aramak durumunda kalırız. Bazen çok yakın bir geçmiş bile önemli ve büyük bir değişimin nedenlerini açıklayabilmek için yeterli olabilir. Fakat çoğu zaman bir değişimin nedenlerini belirleyebilmek için daha gerilere gitmeye ihtiyaç duyarız. Birçok şeyin nasıl değiştiğini ancak tarih aracılığı ile kavramaya başlarız. Ayrıca, sadece tarih sayesinde değişmeye neden olan etkenleri kavrar ve kurumlar ile toplumlarda değişime direnen unsurların neler olduklarını anlarız.

Tarihin insan davranışlarındaki değişmeyi anlama ve açıklamadaki yeri hiç de önemsiz bir düşünce değildir. Mesela insanlarla ilgili önemli bir fenomen olan *alkolizmi* ele alalım. Bilim adamları yaptıkları biyolojik deneyler sonucunda bazı bireylerde alkol alışkanlığına meyil oluşturan belirli genler tesbit etmişlerdir. Bu çok önemli bir gelişmedir. Fakat toplumsal bir gerçeklik olarak alkolizm kendine has bir tarihe sahiptir. Alkolizm oranları zaman içerisinde yükselmiş ve düşmüş; gruptan gruba veya toplumdaki topluma farklılıklar oluşturmuştur. Alkolizmle ilgili tutum ve politikalar da farklılıklar göstermiş ve zaman içerisinde değişmişlerdir. Söz konusu değişimlerin niçin oluştuğunu anlamak noktasında tarih vazgeçilmezdir. Ayrıca birçok yönden tarihsel analiz, bir genetik deney sürecinden çok, zor ve maceralı bir keşif sürecine benzemektedir. Gerçekten de son dönemlerde tarihçiler, alkolizmle ilgili eğilimler hakkındaki anlayışımız ile toplumsal bir problem olarak gelişmekte olan alışkanlık hakkındaki kavrayışımızın oluşmasına önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Çağdaş Amerikan siyasetinin en önemli sorunlarından biri genel seçimlerde bile gözlenebilen düşük seçmen katılımıdır. Seçmen katılımındaki değişme hakkında yapılacak bir tarihsel analiz bugün yüz yüze geldiğimiz sorunu anlamaya başlamak noktasında bize yardımcı olabilir. Geçmişte katılım oranı ne idi? Düşüş ne zaman başladı? Bir kere eğilimin ne zaman başladığını tesbit edersek, o dönemde söz konusu eğilimi harekete geçirmek için bir araya gelen etkenlerin neler olduğunu da belirleyebiliriz. Eğilimi ayakta tutan etkenler hala aynı mı, yoksa daha yakın dönemlerde

eğilime katkıda bulunan yeni içerik öğeleri mi söz konusudur? Tamamıyla günümüze ait bir analiz, sorunu bir dereceye kadar aydınlatabilir, fakat tarihsel bir değerlendirme bu hususta hayati bir önem arz eder ve Amerikan siyasal sisteminin bugünkü durumu ile ilgilenen herkes için gereklidir.

Dolayısıyla tarih, insanın durumu ve koşullarını çalışmak için gereken bütün malzemeleri sunabilen yegâne disiplindir. Tarih, ayrıca günümüzde çevremizde meydana gelen değişmelere yol açan etkenler de dahil olmak üzere toplumsal değişimin karmaşık süreçlerine dikkat çekmektedir. Yukarıda belirtilen iki temel neden; geçmişin incelenmesinin insanları büyüleyen tarafı ve toplumumuzun tarih öğrenmeyi okullardaki en önemli derslerden biri olarak kabul ve teşvik etmesidir.

Kendi Yaşamımız İçin Tarihin Önemi

Tarih öğrenme ile ilgili bu iki neden tarihin kendi öz yaşamımızdaki daha belirli ve oldukça çeşitli kullanılış yollarının temelini oluşturmaktadır. İyi anlatılmış tarih güzeldir. Daha çok genel okuyucunun ilgisine hitap eden çoğu tarihçi, doğru bilgi vermek kadar etkili ve becerikli bir şekilde yazmanın da önemli olduğunu bilir. Biyografiler ve askerî tarihi konu eden eserler içerdikleri hikâyeler nedeniyle kısmen ilgi çekerler. Sanat ve eğlence olarak tarih, estetik boyutta olduğu kadar insanı anlama düzleminde de gerçek bir amaca hizmet eder. İyi yazılmış hikâyeler, insanların ve toplumların gerçekte nasıl ve türden işlevler yüklediklerini ortaya koyan deneyimler ile geçmiş zamanlarda ve farklı mekânlarda vuku bulmuş insana dair tecrübeler hakkında bizleri düşünmeye sevk eden kurgulardır. Aynı estetik ve insani amaçlar, insanları çok uzak geçmişin hikâyesini yeniden inşa etme çabalarına yönlendirecek esintiler sunar. Ki bu uzak geçmiş, gündelik fayda çerçevesinin dışında kalacak kadar uzaktır. Tarihçilerin zaman zaman, “geçmişin geçmişliği” şeklinde dillendirdikleri insanların kendi yaşamlarını çok uzak geçmişte inşa etmesi durumu bir güzellik ve heyecan duygusu içerir. Nihayetinde bu, insan yaşamı ve toplum hakkında farklı bir perspektif sunar.

Tarih Manevi Anlayışımıza Katkıda Bulunur

Tarih ayrıca manevi tefekkür için bir zemin oluşturur. Birey ve durumların hikâyelerini çalışmak bir tarih öğrencisini bileyerek, kişilerin gerçekten zor ortamlarda yüz yüze geldikleri karmaşık durumlara hazırlar ve onlara kendi gerçek manevi duygularını sınama şansı verir. Yalnızca kurgusal durumlarda değil gerçek ve tarihî durumlarda da sıkıntı ve güçlükler atlatan insanlar, ilham saçarlar. “*Örnek veya model tarih öğretimi*” deyimini geçmişin bu şekilde kullanımını tarif etmektedir. Bu tür çalışma yalnızca ahlaki ve manevi problemlerin üstesinden gelmeyi başarmış, onaylanan ve takdir edilen tarihî kahramanları veya büyük

adamları değil cesaret, çalışkanlık ve yapıcı eleştiriler ile protesto örnekleri göstermiş sıradan insanları da ele alır.

Tarih Kimlik Edinmemizi Sağlar

Tarih ayrıca insanlara kimlik edinmede yardımcı olur ki bu aslında çağdaş ulusların şu ya da bu şekilde, sorgulamaksızın tarih öğretimini teşvik etmelerinin nedenlerinden biridir. Tarihsel veriler aileler, gruplar, kurumlar ve bütünüyle ülkelerin nasıl oluştuklarını ve kendi içlerinde uyumlarını korurken tedrici olarak nasıl geliştiklerini içerir. Birçok Amerikalı için tarihin en açık işlevi, kişinin kendi ailesinin tarihini öğrenme noktasına odaklanmıştır. Bu noktada tarih, şecere ile ilgili gerçekleri (biraz daha yüksek bir seviyede) sunar ve söz konusu ailenin daha geniş tarihsel değişmeler ile karşılıklı etkileşimlerini anlamamız için bir altyapı sunar. Aile tarihi, kurumsallaşmış ve geniş kitlelerce kabul görmüştür. Birleşik Devletler'deki bazı etnik gruplar gibi birçok kurum, kuruluş, topluluk ve toplumsal birim tarihi, benzeri biçimlerde kimlik inşa etme amacı için kullanmaktadır. Grubu sadece güncel sınırlar içinde tanımlamak, zengin bir geçmişe dayanan kimlik oluşumunun tezatıdır. Ve tabii ki uluslar, kimlik-aidiyet tarihini kullanırlar ve zaman zaman bunu suistimal de ederler. Ulusal hikâyeyi dillendiren, ulusal tecrübenin kendine has, üstün özelliklerine vurgu yapan tarihlerin amacı, bir ulusal değerler anlayışı ile bir ulusal sadakat duygusu meydana getirmektir.

Tarih Öğrenmek İyi Vatandaş Olmak İçin Gereklidir

Tarih öğrenmek iyi bir vatandaş olmanın temel gereklerindedir. Bu, tarihin okul programlarında yer almasının en yaygın gerekçesidir. Yalnızca vatandaşlık eğitimi için tarihin gerekliliğini savunanlar, bazen parlak hikâyelerin yanı sıra başarı ve maneviyatla ilgili derslerle canlandırılmış bir tarih versiyonu aracılığı ile ulusal kimliği ve bu kimliğe bağlılığı güçlendirmeyi umut etmektedirler. Fakat vatandaşlık için tarihin önemi, bu dar hedefin ötesindedir ve hatta bazı noktalarda bu hedefin karşısında bile yer alır.

Gerçek vatandaşlığın temellerini oluşturan tarih, bir anlamda geçmişin öğrenilmesinin asıl mahiyetine yeniden vurgu yapmaktadır. Tarih, ulusal kurumların, sorunların ve değerlerin doğuşu hakkında veriler sağlar. Ayrıca bu türden veriler için ulaşılabilir tek önemli kaynak mahiyetindedir. Bunun yanı sıra sorumlu vatandaşlık için gerekli olan uluslararası ve karşılaştırmalı perspektifler sağlayarak; ulusların diğer toplumlarla nasıl etkileşimde bulunduğu hakkında kanıtlar sunar. Tarih öğrenmek vatandaşların yaşamlarını etkileyen yakın geçmişteki, hâlihazırdaki ve gelecekteki muhtemel değişmelerin nasıl ortaya çıktıklarını ya da çıkabileceklerini ve hangi nedenleri kapsadıklarını anlamamıza yardımcı olur. Daha da önemlisi tarih öğrenmek, ulusal veya toplumsal liderlik, bilgili

ve bilinçli seçmenlik, toplumsal bilinç oluşturmaya yönelik eylemcilik veya en basitinden gözlemcilik gibi sorumlu kamusal davranışlar için hayati öneme sahip çeşitli zihinsel alışkanlıkları teşvik eder.

Bir Tarih Öğrencisi veya Tarih Öğrenen Bir Kişi Ne Tür Beceriler Geliştirir?

Geçmişten kalan kaynaklar ve kalıntılar üzerinde veya toplumsal değişme ile ilgili örnek olaylar hakkında çalışmak üzere eğitim görmüş ve iyi yetiştirilmiş bir tarih öğrencisi, bunları hangi yollarla gerçekleştireceğini nasıl öğrenir? Yapması gerekenlerin listesi kontrol edilebilir, fakat bu liste birbiriyle örtüşen bazı kategoriler içermektedir.

Kanıtı Değerlendirme Yeteneği: Tarih çalışmak çeşitli türden kanıtlarla uğraşma ve onları değerlendirme tecrübesi kazandırır. Söz konusu kanıtlar, tarihçilerin geçmişe ait geçerli, tam ve doğru fotoğrafı şekillendirebilmek için kullanabildikleri kanıtlardır. Eski siyasi liderlerin demeçlerinin – bu da bir tür kanıttır – nasıl yorumlanabileceğini öğrenmek, günümüzdeki siyasi liderlerin verdiği nesnel demeçler ile kendi öznel amaçlarına yönelik beyanatlarını ayırt etmeye yarayacak kapasiteyi oluşturmaya yardımcı olur. Kamusal beyanlar, özel kayıtlar, sayısal veriler, görsel materyaller gibi farklı türden kanıtları birleştirmeyi öğrenmek, çeşitli tiplerdeki verilere dayanan tutarlı argümanlar oluşturma yeteneğini geliştirir. Bu beceri, günlük yaşamda karşılaşılan bilgi ve durumlar için de uygulanabilir.

Çatışan Yorumları Değerlendirmek: Tarih öğrenmek, farklı ve çoğunlukla çatışan yorumları ayırt etmeye ilgili çeşitli beceriler kazanmak demektir. Toplumların nasıl işlediğini anlamak - ki bu tarihin ana hedefidir – aslında kesin olmayan bir nosyondur. Fakat aynı zamanda günümüzde olup bitenleri anlamak için doğru ve geçerlidir. Birbiriyle çelişen ve çatışan yorumları belirleyerek bunları değerlendirmeyi öğrenmek tarih öğreniminin sağladığı temel vatandaşlık becerilerinden biridir. Bu yüzdendir ki tarih hakkında çoğu zaman “insan deneyimlerinin laboratuvarı” yakıştırmasında bulunulmaktadır. Bu, tarihsel çalışmanın tüm faydaları ile kimlik inşa etmek amacıyla geçmişin daha sınırlı kullanılmasının çatıştığı bir alandır. Geçmiş durumların incelenmesi ile ilgili deneyimler, ulusal kimlik ile grup kimlikleri hakkındaki taraflı iddiaları değerlendirme sırasında yararlanılabilecek yapıcı bir eleştirme duyusu geliştirmeyi sağlar. Tarih öğrenmek, hiçbir şekilde sadakat ve adanmışlığı hafife almaz, fakat düşünceleri değerlendirme ihtiyacını öğretir. Aynı zamanda fikir tartışmasına katılma ve bir perspektif oluşturma gibi kazanımlar için fırsatlar sağlar.

Geçmişteki Değişim Örneklerini Değerlendirme Tecrübesi: Geçmişteki değişim örneklerini değerlendirme tecrübesi, bugünün toplumundaki değişimleri anlamak için hayati öneme sahiptir. Bu beceri, “sürekli değişen dünya” olarak tabir ettiğimiz bugünkü yaşam için çok gereklidir. Değişmeyi analiz etmek demek değişimin büyüklük ve önemini belirleme noktasında

– bu bazı değişmeler diğerlerine göre daha esastır anlamına gelir - çeşitli yetenekler kazanmak demektir. Bazı değişmeleri geçmişteki benzer örnekleriyle karşılaştırmak, tarih öğrencilerinin bu türden yetenekler geliştirmelerine yardımcı olur. Değişmenin muhtemel nedenlerini belirleme becerisinde olduğu gibi, en dramatik değişmelere her zaman eşlik eden süreklilikleri belirleme yeteneği de tarih öğrenimi sayesinde kazanılmaktadır. Tarih öğrenimi kişinin, bir değişmenin temel nedenlerini, asıl etkenini, ya da çoğu örnekte olduğu gibi bir dizi etkenin bir araya gelerek asıl değişmeyi oluşturması gibi izah tarzlarını anlayıp çözmesine yardımcı olur.

Özet olarak tarihsel çalışma, o ulaşılmaması zor varlık olma katına, yani bilgili ve bilinçli vatandaşlık makamına, terfi etmenin yaşamsal koşullarından biridir. Tarih bize, siyasal kurumlarımız ile toplumsal refahımızı etkileyen değer ve sorunlar hakkındaki temel gerçeklerle ilgili bilgiler sunar. Tarih ayrıca, kanıt kullanma, görüş ve yorumları değerlendirme ve değişim ile sürekliliği analiz etme kapasitemize de katkıda bulunur. Hiç kimse bir tarihçinin geçmişle uğraştığı kadar günümüz ile ilgilenmez. Biz bu tür bir başarı için gereken azim ve kararlılığa sahip değiliz, fakat zihnin tarihsel alışkanlıklarına başvurarak bu yönde bir harekete geçebiliriz. Bu sayede, süreç içerisinde vatandaşlık görevlerimizi daha iyi ifa etmeye başlarız.

Tarih, Çalışma Yaşamı İçin de Önemlidir

Tarih, çalışma yaşamında da işe yarar. Tarih öğrenimi, bir meslek sahibi, iyi bir iş adamı veya bir siyasi lider yetiştirmeye yardımcı olur. Tarihçileri bekleyen hatırı sayılır oranda iş alanı mevcuttur, fakat tarih öğrenenlerin hepsi de profesyonel tarihçi olmazlar. Profesyonel tarihçiler, çeşitli seviyelerde öğretim işiyle uğraşırlar; müzelerde veya basın merkezlerinde çalışırlar; özel iş yerleri veya kamu kurumları için tarihsel araştırma yaparlar veya günümüzde sayıları gittikçe artan tarihsel danışmanlık şirketlerine katılırlar. Bütün bu kategoriler, bir temel meslek ve girişim alanı olarak tarihin devamı için önemli, hatta hayatidirler, fakat tarih çalışan birçok kişi bu eğitimlerini daha geniş mesleki amaçlar için kullanırlar. Tarih öğrencileri, deneyimlerinin, hukuk ve kamu yönetimi alanlarında ileri düzey eğitimde olduğu kadar diğer birçok meslek alanında gerçekleştirilen iş ve etkinlikler için de doğrudan alakalı ve kullanışlı olduğunu görürler. İşverenler, çoğu zaman kasıtlı olarak tarih tarafından verilen ve desteklenen kapasite ve yeteneklere sahip öğrencileri ararlar. Bunun nedenlerini belirlemek çok zor değildir. Geçmişteki farklı zaman dilimlerini ve değişik toplumları inceleyen tarih öğrencileri, çeşitli çalışma alanlarının gerektirdiği esneklik ve yetenekler edinirler. Araştırma becerileri, bilgi kaynaklarına ulaşma ve onları değerlendirme yetenekleri ve çeşitli yorumları belirleyip değerlendirebilme kapasiteleri geliştirirler. Tarih

çalışmak ayrıca, kamu ve özel sektördeki yönelimleri belirlemek, değerlendirmek ve açıklamak gibi önemli birçok analitik yetenekle ilişkilidir ve bireylerin temel okuma, yazma ve konuşma becerilerini geliştirir. Her ne kadar birçok öğrenciye doğrudan bir iş ya da meslek sahibi olma olanağı sunmasa da; tarih öğrenmenin bazı teknik alanlarda olduğu gibi birçok iş alanı ve meslek için önem ve kıymeti şüphe götürmez bir gerçektir. Tarih öğrencilere, iş hayatının başlangıç düzeyinin ötesindeki uyum ve gelişme aşamalarının gerektirdiği nitelikleri kazandırarak onları uzun ve meşakkatli mesleki yaşamları için hazırlar. Tarih öğrenimine yönelen bireylerin, öğrendiklerinin çalışma hayatında işe yarayıp yaramayacağı hakkındaki kaygılarının varlığı toplumdaki inkâr edilemez gerçeklerden biridir. Günümüzdeki değişen ekonominin birçok iş kolunda, mesleğin geleceği ile ilgili kaygılar bulunmaktadır. Tarih öğrenimi, bu bağlamda bir noksanlık ifade etmez; tam tersine birçok meslek alanına uygulanabilir nitelikleri vardır ve çalışma yaşamımızda bize faydalar sağlayacağı açıktır.

Hangi Tür Tarihi Öğrenmeliyiz?

“Niçin tarih öğrenmeliyiz?” sorusu, “Hangi tür tarih öğrenilmelidir?” sorusuyla ilgili bazı meseleleri de kapsar. Tarihçiler ve kamuoyu birbirine benzer bir şekilde hangi eğitim programında hangi tarih konuları yer almalıdır hususunda çeşitli sıcak tartışmalar ortaya atarlar. Tarihin öğrenenlere kazandırdıklarının çoğu, yerel, ulusal, dünya veya kültür tarihi gibi farklı tarihsel alanlardan elde edilen faydalardır. Tarihten yapılan farklı alıntılara, çeşitli platformlarda hikâyeci tarih, maneviyat örneği ve tarihsel analiz olarak dikkat çekilebilmektedir. Tarihin neyi veya hangi konuları ele alması gerektirdiği ile ilgili tartışmalar en çok kimlik-aidiyet odaklı tarih ve eğitilmiş bir kişinin bilmesi gerektiği varsayılan tarihsel olgularla ilgili ortaya atılan tezler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Birçok tarihinin bu türden öğrenilmesi zorunlu ve sıkıcı tarihsel olgular listesine karşı çıkmasına rağmen; bazıları, iyi birer vatandaş olabilmeleri için öğrencilerin Amerikan Anayasası’nın girişini ezberlemeleri ya da Thomas Edison’ın kim olduğunu teşhis edebilmeleri gerektiğini düşünmektedir. Bazı feministler, bu doğrultuda tarihi kendi mücadeleleri uğrunda kullanma hevesindedirler. Öğrencilerin, Susan B. Anthony gibi geçmişteki önemli feminist liderleri bildiklerinden emin olmak istemektedirler. Bu konudaki muhtemel incelemeler ve ezber miktarları hatırı sayılır derecededir ve bu durumun nedenlerinden biri tarihsel metinlerin oldukça uzun olmalarıdır.

Tarih öğretim ve öğreniminde, tüm olguları ele alma kaygısı ile zihnin tarihsel alışkanlıklarını geliştirme amacı arasında temel bir çatışma vardır. Çünkü tarih, çağımız ve kendi yaşamlarımız için yakın bir arka plan sağlamaktadır. Geçmişte meydana gelen ve günümüz dünyasını da etkilemeye devam eden güç ve motifleri öğrenmek oldukça ilgi çekicidir. Bu türden bilgiler, ulusal kurum ve eğilimlerin kavranması noktasında bir alaka

gerektirdiği gibi; daha geniş, küresel bir düzlemdeki belli başlı güçlerle ilgili olarak belirli seviyede bir tarihsel anlayışa da ihtiyaç duyar. Mesela, Hristiyanlık ile İslam arasında süregelen gerilim, 12 yüzyılı aşkın bir süre önce şekillenen modeller hakkında belli seviyede bilgi gerektirir. Gerçekten de önemli meseleleri öğrenme noktasındaki acil ihtiyaç, dünya tarihinin Amerikan eğitim programlarında daha fazla yer bulmasının temel nedenidir. Tarihsel gelişme ile ilgili farklı modelleri karşılaştırmayı öğrendiğimizde, zihnin tarihsel alışkanlıklarımız da zenginleşir. Bu, diğer ulusal gelenek ve medeniyetleri en azından belirli seviyede öğrenmek anlamına gelir.

Zihnin en temel tarihsel alışkanlığı ise tekrarlanmış tarihsel inceleme/araştırma deneyimleridir. Söz konusu deneyimler, farklı türden materyaller ve çeşitli analitik problemler içermelidir. Olgular, bu süreçler için vazgeçilmezdir. Bir tarih analizi yapma işi verilere bağlıdır, fakat bu verilerin yerel tarihten, ulusal tarihten, ya da dünya tarihinden alınmaları bir farklılık oluşturmaz. Tam tersine, farklı tarihsel arka planları bir arada ele almak daha faydalıdır. Önemli olan farklı hacim ve değerdeki tarihsel değişimleri, birbirleriyle çelişen değişik tarihsel yorum örneklerini ve çeşitli türden tarihsel kanıtları değerlendirmeyi öğrenmektir. Temel düşünme alışkanlıkları hakkında giderek artan sayıda karmaşık alıştırmalar yapmak ve bunları tekrarlamak önemlidir. Bazı eğitim programları için özellikle önemli kabul edilen tarihsel süreç ve kurumlar doğal olarak tarihsel araştırmayı öğretmek için kullanılabilirler. Burada asıl hedef, zihnin tarihsel alışkanlıklarını geliştirme ihtiyacını gölgelemesine izin verilmeksizin olgusal bilgilerde ısrar edilmesi ve bu sayede uygun bir dengenin sağlanmasıdır.

Belirli temel tarihsel dönemleri ve tarihsel araştırma deneyimini kapsamak her tarih programı için hayati öneme sahiptir, fakat bunların hepsinin takviyeye ihtiyacı vardır. Tuhaf sayılabilecek derecede farklı fikir ve hevesler ile bireysel tatlara izin vermeyen hiçbir program tam anlamıyla işlevsel olamaz. Yalnızca hayal gücünü harekete geçirdikleri için belirli hikâyeler ya da problem tiplerinin peşinden gitmek, dolambaçlı bir entelektüel yaşama katkıda bulunur. Buna benzer olarak, tarihsel araştırmanın geçmişe dair bilgimizi genişletmesi ve bu sayede insan ve toplum davranışlarıyla ilgili birikimimizi artırması konularındaki süregelen rolü hakkında bir anlayış sağlamayan hiçbir tarih programı tamamlanmış değildir. Geride kalan son yirmi yılda, insan davranışının birçok boyutu araştırma ve değerlendirme konusu olduğu gibi, tarihsel bilgi ve analizde de gerçek bir patlamaya tanık olundu. Ve tarihçilerin, geçmiş hakkındaki anlayışımızı genişletmeye devam ettikleri noktasında her türlü belirti elimizde mevcuttur. Tarih disiplinin, sadece aşına hikâyeler ile bilinen verilerin tekrarlanmış sunumu olmadığı; aksine, bir yenilenme-yenileşme kaynağı olduğu açıktır.

Niçin tarih öğrenmeli? Cevap; çünkü biz insan deneyimlerinin laboratuvarına erişmek zorundayız. Onu makul derecede iyi öğrendiğimizde, kendi yaşamlarımızı etkileyen bazı güçlerle ilgili temel verileri elde ettiğimiz gibi, zihnin bazı kullanışlı alışkanlıklarına da sahip oluruz. Böylelikle, temel beceriler ile basit farkındalık, bilgili ve bilinçli vatandaşlık ve eleştirel düşünme gibi yüksek kapasitelere kavuşuruz. Tarihin işe yaradığı alanlar çeşitlidir. Tarih öğrenmek amiyane tabirle bazı para eder beceriler edinmemize yardım eder, ama bu dar bir faydacılık anlayışına indirgenmemelidir. Bazı tarihler, yakın çevrede meydana gelen değişme ve sürekliliklerle ilgili kişisel hatıralarla sınırlandırılan, çocukluğun ötesinde işlev görmek için gereklidir. Bazı tarihler, güzellikler, keşfe dair keyif veya entelektüel merak içeren bireysel ağız tadına dayanır. Tarihe ait kümülatif beceriler aracılığı ile eldeki insana dair kayıtları yorumlamak, kişiye kaçınılmaz alt limit ile derin adanmışlığın zevki arasında bulunan ve dünyanın nasıl işlediğini gösteren gerçek bir tarih anlayışı sunar.

Okunması Tavsiye Edilen Kaynaklar

Holt, Thomas C. (1990) *Thinking Historically: Narrative, Imagination, and Understanding*. New York: College Entrance Examination Board.

Howe, Barbara (1989) *Careers for Students of History*. Washington, D.C.: American Historical Association.

Hexter, J. H. (1971) *The History Primer*. New York: Basic Books.

Gagnon, Paul, ed. (1989) *Historical Literacy*. New York: MacMillan.

Oakeshott, Michael (1983) *On History*. Totowa, N.J.: Barnes and Noble.

Stearns, Peter N. (1993) *Meaning over Memory: Recasting the Teaching of History and Culture*. Chapel Hill, N.C.: University of North Carolina Press.